

Prof. dr. Arbër Hadri

(Instituti i Historisë “Ali Hadri”, Prishtinë)

Bio e shkurtër

Sekretar Shkencor i Institutit të Historisë “Ali Hadri” në Prishtinë. Veprimtaria e tij shkencore, në cilësinë e këshilltarit shkencor pranë këtij institucioni, është e përqendruar në studimin e historisë së Kosovës gjatë periudhës 1912–2008. Krijimtaria e tij akademike karakterizohet nga një qasje analitike dhe kritike ndaj rrethanave të brendshme historike të Kosovës, si dhe ndaj dinamikave të marrëdhënieve ndërkombëtare që kanë ndikuar në zhvillimet politike dhe historike të saj. Në mënyrë të veçantë, ai i kushton vëmendje shqyrtimit të politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara dhe të Fuqive të tjera të Mëdha në raport me çështjen shqiptare, duke analizuar rolin e tyre në proceset historike dhe diplomatike që kulmuan me shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Kontributi i tij akademik përfshin një numër të konsiderueshëm monografish, vëllimesh dokumentare, punimesh shkencore dhe projektesh kërkimore-shkencore. Ndër botimet kryesore veçohen: *Politika e Shteteve të Bashkuara ndaj Çështjes së Kosovës 1989–2008*; *Presidenti Eilson dhe çështja shqiptare: Politika e SHBA-së në Konferencën e Paqes në Paris 1919–1920*; *Këshilli i Sigurisë Kombëtare të SHBA-së: Lufta në Kosovë*; *Dokumentet zyrtare publike të NSC-SHBA*; *Marrëdhëniet joformale: Shtetet e Bashkuara dhe qeveria revolucionare në Shqipëri* (Instituti i Historisë “Ali Hadri”); si dhe *Shqipëria në dokumentet e Shteteve të Bashkuara 1945*, botuar nga Akademia e Shkencave e Shqipërisë.

Përveç veprimtarisë kërkimore-shkencore, ai ka ushtruar funksione të rëndësishme udhëheqëse profesionale dhe institucionale. Ka shërbyer si drejtor i Muzeut të Kosovës gjatë viteve 2001–2012. Ka qenë iniciator, konceptues dhe drejtues i disa institucioneve dhe projekteve muzeale me rëndësi kombëtare, përfshirë Muzeun Etnologjik të Kosovës, Parkun Arkeologjik të Kosovës, Muzeun – Shtëpia e Pavarësisë së Kosovës dhe Muzeun “Isa Boletini”. Ka ligjëruar në Universitetin e Prishtinës. Është themelues dhe drejtori i parë i Departamentit të Trashëgimisë Kulturore të Kosovës. Po ashtu, është autor i idesë dhe konceptit për realizimin e eksponatit muzeal të Deklaratës së Pavarësisë së Kosovës. Ka qenë i angazhuar edhe në fushatën për kthimin e koleksioneve muzeale të Kosovës, përfshirë artefaktin e njohur si “Hyjnesha në Fron”.

Aktualisht, Dr. Arbër Hadri është i angazhuar në mënyrë aktive si udhëheqës i një sërë projektesh kërkimore në Institutin e Historisë “Ali Hadri”. Njëkohësisht, ai merr pjesë në projekte të tjera kombëtare kërkimore, ndër të cilat veçohet angazhimi i tij si redaktor shkencor i projektit *Lufta në Kosovë 1998–1999*, në kuadër të *Enciklopedisë Shqiptare* të Akademisë së Shkencave dhe Arteve të Kosovës.

Titulli: Ndërmjet dy diktaturave: Përndjekja dhe pengimi i veprimtarisë shkencore të Prof. Selman Rizës

Abstrakt

Ky punim trajton në mënyrë të përqendruar dhe kritike nëpërkëmbjen sistematike të albanologut të shquar Selman Riza nga ana e aparateve të sigurisë së shtetit në Shqipëri dhe Jugosllavi, duke e

vendosur në qendër të analizës pengimin e drejtpërdrejtë të ushtrimit të veprimtarisë së tij shkencore dhe krijuese. Çështja themelore që shtjellohet lidhet me mënyrën se si dy regjime ideologjikisht të ndryshme, por praktikisht të ngjashme në mekanizmat represivë, ndërhyjnë në jetën dhe karrierën e një intelektualit të nivelit të lartë, duke e kufizuar jo vetëm fizikisht përmes burgosjes dhe internimit, por edhe profesionalisht përmes ndalimit të botimit dhe përjashtimit nga institucionet akademike. Në këtë kuptim, studimi synon të dëshmojë se përndjekja politike nuk ishte episodike, por një strategji e vazhdueshme që preku thelbin e krijimtarisë së tij si shkrimtar dhe studiues.

Në planin biografik dhe intelektual, Selman Riza paraqitet si një figurë me formim të gjerë evropian dhe me angazhim të theksuar atdhetar: i lindur në Gjakovë - Kosovë, ai kreu studimet në Liceun e Korçës dhe më pas në Universitetin e Tuluzës, ku përfundoi njëkohësisht studimet për letërsi dhe drejtësi, duke u specializuar më tej edhe në Heidelberg për gjuhën gjermane. Si profesor i gjuhëve klasike dhe moderne, ai u përfshi herët në rezistencën antifashiste, duke u arrestuar nga autoritetet italiane dhe internuar. Gjatë viteve të luftës dhe pas saj, ai u shqua si një nga ideologët kryesorë të Irredentizmi shqiptar, duke udhëhequr dimensionin politik të Lëvizjes Antifashiste Irredentiste dhe duke artikuluar programin e saj në “Manifestin e Irredentizmit Antifashist” (1943). Pas vitit 1945, për shkak të qëndrimeve të tij politike dhe intelektuale, ai u përball me një seri persekutimesh: burgosje pa gjyq në Shqipëri, ekstradim dhe mbajtje në burgjet jugosllave, si dhe internim në Sarajevë. Megjithatë, edhe në kushte represioni, pas lirimit të tij ai vijoi veprimtarinë shkencore, duke kontribuar në themelimin e Institutit Albanologjik në Kosovë dhe duke krijuar një sërë studimesh themelore në fushën e gramatikës historike dhe të historisë së shqipes.

Argumenti kryesor i punimit është se përndjekja e Selman Riza përfaqëson një rast paradigmatic të ndërhyrjes së shtetit në krijimtarinë shkencore dhe të dijes në kontekstin e regjimeve totalitare, ku kontrolli mbi intelektualët shndërrohet në instrument politik.

Gjetjet kryesore të studimit nxjerrin në pah një varg praktikash represive që përfshijnëurvejimin e vazhdueshëm, burgosjen pa gjyq, ekstradimin politik, si dhe internimin e përsëritur. Veçanërisht domethënëse janë dëshmitë mbi ndalimin e të drejtës për botim dhe kufizimin e aksesit në literaturë, çka e pengoi drejtpërdrejt ushtrimin e profesionit të tij primar si shkrimtar dhe studiues. Po ashtu, dokumentacioni arkivor dëshmon për bashkëveprimin ndërmjet strukturave të sigurisë shqiptare dhe jugosllave në ndjekjen dhe neutralizimin e tij, duke e bërë përndjekjen një proces të ndërthurur ndërkufitar.

Metodologjia e përdorur mbështetet në analizën kritike të burimeve arkivore, në veçanti të dokumenteve të dorës së parë nga Autoriteti për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit, të kombinuara me një qasje historiko-analitike dhe krahasuese. Dokumentet primare janë trajtuar përmes verifikimit të brendshëm dhe krahasimit ndërburimor, duke synuar rindërtimin sa më të saktë të trajektores së përndjekjes dhe ndikimit të saj në veprimtarinë e tij shkencore. Në përfundim, studimi argumenton se rasti i Prof. Selman Riza ilustron në mënyrë të qartë ndërprerjen e zhvillimit normal të albanologjisë për shkak të represionit politik, duke e vendosur këtë figurë në qendër të debatit mbi marrëdhënien ndërmjet dijes dhe pushtetit diktatorial.

Fjalë kyçe: Përndjekje politike; Selman Riza; Albanologji; Censurë; Internim; Burgosje.